

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

1929 Küresel Çöküşüne Karşı Türkiye'nin Ekonomik Başarısı: Cumhuriyet Dönemi Devletçilik Analizi

Türkiye's Economic Success Against the 1929 Global Collapse: Etatism Analysis of the Republic Period

Taner AKÇACI^a Göksel TÜRKER^{b*}

^a Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-5343-0894

^b Arş. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-3589-8271

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13 Haziran 2023

Kabul tarihi: 4 Eylül 2023

Anahtar Kelimeler:

1929 Ekonomik Krizi,
Devlet müdahalesi,
Siyasi iktisat.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: June 13, 2023

Accepted: September 4, 2023

Keywords:

1929 Economic Crisis,
State intervention,
Political economy.

ÖZ

1929 Küresel Krizi'ne karşı bir Cumhuriyet mucizesi olarak Türkiye'nin ekonomik başarısı, Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyoner liderliğindeki Cumhuriyet'in ekonomi politikalarının olağanüstü başarılarını ve etkinliğini ortaya koymaktadır. Türkiye kendine özgü ve proaktif bir anlayış benimseyerek 1929 Krizi'nin ortasında dayanıklılık ve büyüme başarısı göstermiştir. Türkiye'nin bu başarısının temelinde benzersiz bir yaklaşım yer almaktadır. Cumhuriyet'in benzersiz yaklaşımı, planlama ile birleşerek işsizlik oranlarında, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'da (GSYİH) ve birçok ekonomik göstergede başarılı bir sınav vermiştir. Uygulanan bu strateji ekonomik başarının sağlanmasında kilit bir rol oynamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikaları dönemin hâkim klasik liberal ekonomi anlayışından bazı farklılıklar içermiştir. Bu anlayışta, özel sektöre desteğin yanında devlet müdahaleci bir tavır benimsemiştir. Söz konusu tavır, müdahaleciliğin yanında sanayileşme ve planlamacılığı da içermiştir. Bu müdahaleci yaklaşım; sanayileşmeyi teşvik etmek, planlama yapmak ve ekonomik büyümeyi kontrol altında tutmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Böylece, 1929 krizinin ortaya çıkardığı etkiler başarılı bir şekilde atlatılmış ve ekonominin istikrarı önemli ölçüde korunabilmiştir. Kriz döneminde Türkiye'nin ekonomi politikalarının sonuçları dikkat çekmiş, işsizlik oranlarında ve GSYİH'de Batılı gelişmiş ülkelere kıyasla açık ara başarılı neticeler alınmış, bu olumlu neticeler ise krizin etkilerinin daha hafif bir şekilde atlatılarak sürdürülebilir ekonomik büyüme için olumlu bir temel hazırlanmasını sağlamıştır. Bu başarı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikalarının stratejik bir vizyonla şekillendirildiğinin ve etkili bir şekilde uygulandığının bir göstergesidir.

ABSTRACT

Turkiye's economic success as a miracle of the Republic against the 1929 Global Crisis demonstrates the extraordinary achievements and effectiveness of the Republic's economic policies under the visionary leadership of Mustafa Kemal Atatürk. By adopting a unique and proactive approach, Turkey achieved resilience and growth in the midst of the 1929 Crisis. In Turkey's success, there lies a unique approach at its core. The Republic's unique approach, combined with planning, led to a successful test in unemployment rates, Gross Domestic Product (GDP) and many other economic indicators. This implemented strategy has played a key role in achieving economic success. The economic policies of the Republic of Turkey differed from the dominant classical liberal economic approach of the period. This approach adopted a state interventionist attitude alongside support for the private sector. This interventionist approach has been used as a tool to promote industrialization, engage in planning, and control economic growth. Thus, the effects of the 1929 crisis were successfully overcome and the stability of the economy was maintained to a considerable extent. During the crisis period, the results of Turkey's economic policies were remarkable, and Turkey's unemployment rates and GDP growth were by far more successful than those of Western developed countries, and these positive results helped Turkey to overcome the effects of the crisis in a milder way and to lay a positive foundation for sustainable economic growth. This success is an indicator that the economic policies of the Republic of Turkey have been shaped with a strategic vision and effectively implemented.

EXTENDED ABSTRACT

The 1929 Economic Crisis, known by names such as the Great Depression or the Great Slump, cast a dark shadow over the global economy, triggering a profound collapse that affected many countries worldwide. The crisis, characterized by stock market crashes, deflationary pressures, and rising unemployment rates, gave rise to unprecedented challenges for countries striving to recover from the collapse. However, in a world grappling with all these hardships, the Republic of Türkiye demonstrated exceptional economic resilience and success.

This study aims to analyze and understand Turkey's extraordinary economic success during the global economic collapse of 1929 by shedding light on the role of the proactive policies of the Republic and the visionary leadership of Mustafa Kemal Atatürk. The study examines the causes of the economic crisis, the foundations of Keynesian economic theory, and Turkey's approach during this period, with the aim of identifying the factors that contributed to Turkey's success during this turbulent period.

The first chapter aims to contribute to a proper understanding of the characteristics and causes of the 1929 economic crisis by examining the stock market crash that paralyzed economies worldwide, the deflationary spiral, and the widespread economic failures. Utilizing quantitative data, this chapter highlights the magnitude of the crisis by examining the alarming decline in GDP and the concerning increase in unemployment rates both in the United States and other developed countries.

The second chapter, constructed upon this understanding, examines Keynesian economic theory as a measure against the failures of the classical liberal economic perspective in addressing the crisis. It explores the paradigm shift advocated by the renowned economist John Maynard Keynes, which entails a transition from laissez-faire policies to an increasing government intervention. This chapter highlights the shortcomings of classical liberal economic policies and emphasizes the urgency of a new economic approach that places greater responsibility on the government.

In the third chapter, with a particular focus on Turkey's economic policies during the 1929 collapse, the Republic's distinct and innovative strategies are highlighted. The proactive role of the state in shaping the economy is emphasized. This chapter discusses how Turkey's implemented strategy contributed to economic stability, reducing unemployment rates, significant increases in per capita GDP, and effective resilience against the crisis.

Thus, through an analysis of historical data and statistical evidence, this study attempts to explain Turkey's economic success as a republican miracle on the backdrop of the global collapse in 1929. By examining the interaction between global economic dynamics and Turkey's unique economic policies, this work aims to contribute to a deeper understanding of the factors that supported Turkey's exceptional resilience during one of the most challenging economic crises in history.

This study adopts a research approach based on historical and comparative analysis, utilizing existing statistics. The historical analysis encompasses academic literature, official reports, and economic indicators of the period to comprehensively understand the characteristics, causes and consequences of the 1929 economic crisis on a global scale. The comparative analysis focuses on comparing Turkey's economic policies and outcomes with other countries affected by the crisis, primarily the United States, in order to identify the factors that contributed to Turkey's economic success.

The analysis of Turkey's economic success in the face of the 1929 Economic Crisis highlights the achievements and effectiveness of the economic policies of the Republic under the visionary leadership of Mustafa Kemal Atatürk. Turkey emerged as an exemplary country by adopting proactive approaches and withstanding the destructive effects of the 1929 Crisis.

The uniqueness of the Republic's economic policies stems from the importance placed on the role of the state in shaping the economy, in contrast to countries that adhere to the classical liberal economic perspective. Atatürk and the Republic recognized that relying solely on the private sector and expecting the economy to naturally recover would be insufficient in the face of a serious crisis. Therefore, they articulated economic principles earlier than Keynes and implemented policies emphasizing state intervention, industrialization, and planning.

During the crisis, the success of Turkey's economic policies was clearly evident in the significant decrease in unemployment rates and the increase in per capita GDP. The Republic promoted economic stability, employment and self-sufficiency through targeted industrial initiatives and infrastructure investments. These measures facilitated Turkey's economic growth to be less impacted by the economic crisis and enabled a rapid recovery.

The approaches embraced by Atatürk and the Republic played a crucial role in shaping Turkey's economic policies during this challenging period. This forward-thinking approach, combined with planned implementation, contributed to the creation of an environment with economic resilience. Lessons drawn from previous eras also allowed Turkey to emerge as a significant player in a global economic crisis scenario.

Turkey has interpreted traditional economic approaches, taking into account the country's conditions, and has been able to demonstrate the success of this approach in mitigating the effects of the crisis. Considering the Republic's achievements, it becomes apparent that this outcome is not a coincidence. The foundation of success lies in principles such as strategic decision-making and long-term planning. Therefore, Turkey's story serves as an inspiration and valuable case study for countries navigating through challenging economic periods, highlighting the significance of Atatürk's visionary leadership and the Republic's proactive economic policies.

Giriş

Büyük Buhran, Bunalım ya da Depresyon gibi adlarla bilinen 1929 Ekonomik Krizi, küresel ekonomiye karanlık bir gölge düşürerek dünya genelindeki bir çok ülkeyi etkileyen derin bir çöküşü tetiklemiştir. Borsada meydana gelen çöküş, deflasyonist baskılar ve yükselen işsizlik oranları ile karakterize edilen kriz, çöküşten kurtulmaya çalışan ülkeler için eşi görülmemiş zorlukların meydana gelmesine neden olmuştur. Ancak, bütün bu sıkıntıların yaşandığı bir dünyada, Türkiye Cumhuriyeti olağanüstü bir ekonomik dayanıklılık ve başarı örneği ortaya koymuştur.

Bu çalışma, Cumhuriyet'in proaktif politikalarının ve Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyoner liderliğinin rolüne ışık tutarak 1929 küresel ekonomik çöküşü esnasında Türkiye'nin sıradışı ekonomik başarısını analiz etmeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, ekonomik krizin nedenleri, Keynesyen ekonomi teorisinin temelleri ve Türkiye'nin bu dönemdeki yaklaşımı incelenerek söz konusu çalkantılı dönemde Türkiye'nin başarısına katkıda bulunan faktörleri ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Birinci bölüm, 1929 ekonomik krizinin özelliklerini ve nedenlerini inceleyerek dünya çapında ekonomileri felce uğratan borsa çöküşünün, deflasyonist sarmalın ve yaygın ekonomik başarısızlıkların geniş kapsamlı sonuçlarının doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sunmaya çalışmaktadır. Bu bölümde nicel verilerden yararlanılarak hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de diğer gelişmiş ülkelerde GSYİH'deki düşüş ve işsizlik oranlarındaki endişe verici artış incelenerek krizin boyutu vurgulanmıştır.

Bu anlayış üzerine inşa edilen ikinci bölüm, klasik liberal ekonomik anlayışın krizi ele almadaki başarısızlıklarına karşı bir önlem olarak Keynesyen iktisat teorisini incelemektedir. Ünlü iktisatçı John Maynard Keynes tarafından savunulan, bırakınız yapsınlar politikalarından, artan hükümet müdahalesine doğru bir gidişin olduğu paradigma değişimine değinilmiştir. Bu bölümde, klasik liberal ekonomi politikalarının eksiklikleri belirtilerek devlete daha fazla sorumluluk yükleyen yeni bir ekonomik yaklaşımın aciliyetinin altı çizilmiştir.

Üçüncü bölümde, özellikle Türkiye'nin 1929'daki çöküş sırasındaki ekonomi politikalarına odaklanılarak Cumhuriyet'in farklı ve yenilikçi stratejileri ifade edilmiştir. Cumhuriyet'in ekonomiyi şekillendirmede devlete verdiği proaktif rol vurgulanmıştır. Bu bölümde, Türkiye'nin uygulamış olduğu stratejinin ekonomik istikrara, işsizlik oranlarını düşürmeye, kişi başına düşen GSYİH'de dikkate değer artışlara ve krize dirençte nasıl etkili olduğuna değinilmiştir.

Böylece, tarihsel verilerin ve istatistiksel kanıtların bir analizi yoluyla Türkiye'nin bir cumhuriyet mucizesi olarak ekonomik başarısı, 1929'daki küresel çöküş zemininde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, küresel ekonomik dinamikler ile Türkiye'nin benzersiz ekonomi politikaları arasındaki etkileşimi inceleyerek tarihin en zorlu ekonomik krizlerinden biri sırasında Türkiye'nin olağanüstü dayanıklılığını destekleyen faktörlerin daha derinden anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

Bu çalışmada, var olan istatistiklerden yararlanılarak tarihsel ve karşılaştırmalı analize dayanan bir araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Tarihsel analiz, 1929 ekonomik krizinin özelliklerini, nedenlerini ve sonuçlarını küresel ölçekte anlamlandırabilmek için döneme ait akademik literatür, resmî raporlar ve ekonomik göstergeleri içermektedir. Karşılaştırmalı analiz, Türkiye'nin ekonomik başarısına katkıda bulunan faktörleri belirlemek için, başta ABD olmak üzere, krizden etkilenen diğer ülkelerle Türkiye'nin ekonomi politikalarını ve sonuçlarını karşılaştırmaya odaklanmaktadır.

1929 Ekonomik Krizi

Ekonomik kriz, ekonominin geneline yayılmış, birkaç aydan uzun süren, reel GSYİH, reel gelir, istihdam, endüstriyel üretim ve toptan ya da perakende satışlarda görülebilen ve ekonomik aktivitede önemli bir düşüşe neden olan olumsuzluktur. Ekonomik kriz dönemlerinde, ekonomik faaliyetlerde, üretimde daralma meydana gelmekte ve işsizlik artmaktadır (Reinhart & Rogoff, 2009, s. 466).

Büyük Buhran ya da Büyük Bunalım gibi adlarla da bilinen 1929 Ekonomik Krizi ise 1929 yılında başlayan ve yaklaşık olarak 1930'ların sonuna kadar devam eden ekonomik gerileme dönemini ifade etmektedir. Sanayileşmiş Batı dünyasının o güne kadar yaşamış olduğu en uzun ve en şiddetli ekonomik kriz olan 1929 Krizi, ekonomik kurumlarda, makroekonomik politikalarda ve ekonomik teoride temel değişikliklere yol açmıştır (Crafts & Fearon, 2010, s. 285).

1929 Krizi, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1929 yılının ekim ayında meydana gelen borsa çöküşünün bir banka iflasları dalgasını tetiklemesi sonucunda ortaya çıkmış ve bunun neticesinde ABD'de tüketici talebinde düşüş ve deflasyon yaşanmıştır (Kindleberger & Aliber, 2005, s. 8). Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan deflasyon aşağıda Tablo 1'de yer alan veriler üzerinden takip edilebilmektedir.

Tablo 1: Amerika Birleşik Devletleri'nde Tüketici Fiyat Endeksi

Yıl	TÜFE	Yıl	TÜFE
1928	17.2	1939	13.9
1929	17.2	1940	14.0
1930	16.7	1941	14.7
1931	15.2	1942	16.3
1932	13.6	1943	17.3
1933	12.9	1944	17.6
1934	13.4	1945	18.0
1935	13.7	1946	19.5
1936	13.9	1947	22.3
1937	14.4	1948	24.0
1938	14.1	1949	23.8

Kaynak: (Federal Reserve Bank of Minneapolis, 2023)

Tablo 1'den görüleceği üzere, eğer 1928-1929 yılları başlangıç noktası olarak kabul edilirse 1929 yılının ardından fiyatlar bir düşme eğilimine girmiştir. 1929-1930 yılları arasında -%2.7; 1930-1931 yılları arasında -%8.9; 1931-1932 yılları arasında -%10.3; 1932-1933 yılları arasında -%5.2 oranında bir azalış gerçekleşmiştir. 1934 yılından itibaren ise %3.5 oranında bir artış başlamış ancak fiyatların 1929 seviyesine ulaşması için 1943 yılına kadar beklemek gerekmiştir. Buna göre, ekonomik krizin etkilerinin, en azından TÜFE verileri açısından, 1940'lı yılların ilk yarısına kadar sürdüğünü belirtmek mümkündür.

Mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesinde zaman içinde gerçekleşen düşüş olarak tanımlanan deflasyonun, dönemin ekonomik bağlamına göre temelde iki nedeni bulunmaktadır. Bir taraftan 1929 Krizi'nde olduğu gibi toplam talepteki düşüşten kaynaklanabilirken, diğer taraftan da arzda meydana gelen artış deflasyonun nedeni olabilmektedir. Üretimde yaşanan gelişmeler, daha fazla rekabet, girdilerin ucuzlaması ve ucuz işgücü gibi etkenler, 1929

Krizi'nden farklı bir sebeple deflasyona yol açabilmektedir. Ancak çalışmanın kapsamı Büyük Buhran olduğundan, deflasyon birinci neden etrafında değerlendirildiğinde, çıktının azalması, işsizliğin artması hem özel hem de kamu sektörü açısından borcun gerçek değerinin yükselmesi gibi sorunlara yol açabilmektedir (Borio, Erdem, Filardo, & Hofmann, 2015, s. 31). Söz konusu sorunlardan işsizlik, Kriz'in başladığı ABD üzerinden ve Tablo 2'de yer alan verilere göre değerlendirilebilmektedir.

Tablo 2: Amerika Birleşik Devletleri'nde İşsizlik Oranları

Yıl	İşsizlik Oranı	Yıl	İşsizlik Oranı
1929	%3.2	1938	%19.0
1930	%8.7	1939	%17.2
1931	%15.9	1940	%14.6
1932	%23.6	1941	%9.9
1933	%24.9	1942	%4.7
1934	%21.7	1943	%1.9
1935	%20.1	1944	%1.2
1936	%16.9	1945	%1.9
1937	%14.3		

Kaynak: (Amadeo, Historical US Unemployment Rate by Year, 2022)

Tablo 2'de gösterildiği üzere, ABD'nin işsizlik oranları, deflasyona dair teorik açıklamalarla örtüşmektedir. 1929'dan 1930 yılında gelindiğinde işsizlik yaklaşık %172 oranında bir artış göstermiştir. İşsizlikteki artış birkaç yıl daha devam etmiştir. 1930'dan 1931'e %82,75; 1931'den 1932'ye yaklaşık %48,5; 1932'den 1933'e %5,50 artış gerçekleşmiştir. 1933 yılından 1934 yılına geçilirken ise işsizlik %24,9'dan %21,7'ye düşmüştür. Bu düşüş eğilimi daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Ancak 1929 öncesi düzeylere ulaşabilmek için, fiyat endekslerinde olduğu gibi, 1943 yılına kadar uzun bir sürenin geçmesi gerekmiştir.

Deflasyonun tüketici harcamaları üzerindeki etkileri yalnızca işsizlik oranlarını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda yatırımların da azalmasına neden olmuştur. Özel kesimin yurtiçi yatırımlarına bakıldığında, 1930 yılındaki yatırımlar bir önceki yıla göre %31,9 oranında azalmıştır. 1931 yılında %35, 1932 yılında ise %63,1 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir (U. S. Bureau of Economic Analysis, 2023). Yatırımların azalması ise Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın düşmesine, aynı zamanda da borçların GSYİH'ye oranında yükselmeye neden olmuştur. Söz konusu durum Tablo 3 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 3: Amerika Birleşik Devletleri'nde GSYİH ve Borçların GSYİH'ye Oranı

Yıl	GSYİH (Milyar \$)	Borç/GSYİH
1929	1.109	%16
1930	1.015	%17
1931	950	%22
1932	828	%34
1933	817	%40

Kaynak: (Amadeo, U.S. GDP by Year, Compared to Recessions and Events, 2022) (Amadeo, US National Debt by Year, 2023)

ABD’de başlayan ekonomik kriz, neredeyse dünyanın bütün ülkelerine yayılmıştır (Eichengreen & Hatton, 1988, s. 68). Bu yayılımın nicel veriler üzerinden yansımaları aşağıda Tablo 4’te gösterilmiştir. Tabloda 1929 yılı başlangıç olarak kabul edilmiş, bu nedenle reel GSYİH, fiyat düzeyleri ve ticaret hacmi, değişimi daha kolay bir şekilde gözlemleyebilmek adına 100 olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak işsizlik oranlarına da tablo üzerinde yer verilmiştir.

Tablo 4: Batı Avrupa’nın Gelişmiş Ülkelerinde 1929 Krizi’nin Yansımaları

Yıl	Reel GSYİH	Fiyat Düzeyleri	İşsizlik	Ticaret Hacmi
1929	100	100	%7,2	100
1930	95,2	90,8	%14,1	94,8
1931	89,2	79,9	%22,8	89,5
1932	83,3	73,1	%31,4	76,5
1933	84,3	71,7	%29,8	78,4

Kaynak: (Crafts & Fearon, 2010, s. 286)

Amerika Birleşik Devletleri’nde meydana gelen ekonomik kriz, yayılım gösterdiği ülkelerde de benzer sorunlara ve ekonominin seyrinde benzer eğilimlerin yaşanmasına yol açmıştır. ABD’de tecrübe edildiği üzere, diğer gelişmiş ülkelerde de GSYH düşmüş, deflasyon yaşanmış, işsizlik dönem dönem %100’e yakın artışlar göstermiş ve ticaret hacmi kayda değer ölçüde düşmüştür. Bu durum ise Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelerde uygulanmakta olan ekonomik politikaların, krizin yaşandığı dönemde yeterince iyi işlemediğini göstermektedir. Söz konusu ülkelerde geçerli olan ekonomi politikaları klasik liberalizme dayanmaktadır. Krizin çözümü açısından bu politikaların yeniden değerlendirilmesi ve yeni bir anlayışa geçilmesine ihtiyaç vardır. Gereksinim duyulan yeni anlayış Britanyalı bir iktisatçı olan John Maynard Keynes tarafından ortaya konmuştur.

Keynesyen Ekonomi

Keynes’in ortaya koymuş olduğu yeni ekonomik anlayış, 1929 Krizi esnasında var olan ve ekonomide yaşanan sorunları çözmekte yetersiz kalan, dönemin gelişmiş Batı ülkelerinin uygulamakta olduğu liberal ekonomik anlayışın yerine gelmiştir. Bu nedenle Keynes’in yaklaşımının bir önceki yaklaşımdan farklarını daha net bir şekilde anlayabilmek için kısaca liberal ekonominin ne olduğuna değinmekte yarar bulunmaktadır.

Liberalizm; bireyin özgürlüğünü, serbest piyasayı ve sınırlı devleti ön plana çıkaran bir siyasi ve ekonomik felsefeyi ifade etmektedir. Ekonomik bakış açısından ele alındığında, liberalizmin savunduğu değerler arasında ekonomideki büyümeyi artırmak amacıyla ticarete serbestlik, deregülasyon ve vergilerin azaltılması gibi ekonomiyi serbestleştiren uygulamaların bulunduğu görülmektedir (Acemoğlu & Robinson, 2012). Bu nedenle liberaller devletin ekonomide sınırlı bir rolü olması gerektiğini ve bireylerin ekonomik seçimlerini yaparken özgürce hareket etmesi gerektiğini savunmaktadır (Bhagwati, 2004, s. 3).

Buhran’ın başladığı Amerika Birleşik Devletleri’nde de ardından yayıldığı diğer gelişmiş ülkelerde de tam olarak liberalizmin savunuları yürürlükte bulunmaktaydı. Ancak söz konusu yıla kadar böylesi bir kriz yaşamadan varlığını sürdüren liberal ilkelere duyulan inanç, 1929 Krizi ile birlikte ciddi bir şekilde sarsılmıştır. Serbest piyasanın, serbest ticaretin olduğu, bireylerin ekonomide özgürce ve devlet müdahalesinden uzak olarak hareket edebildiği bu ekonomilerde, liberalizm sorunu çözmekte yetersiz kalmıştır. Bu sebeple liberalizmin farklı bir bakış açısıyla ve klasik hâlinde çeşitli yenilikler yapılarak güncellenmesi gerekmiştir. Varsayım dayalı bir senaryoda, uzun dönemde Kriz’in getirmiş olduğu sorunları çözebilme

potansiyeli olan liberal ekonomik anlayışın, meseleyi çözüme kavuşturması beklenmemiş ve Keynes'in deyimıyla "uzun dönemde hepimiz ölü olduğumuz" (Diamond Jr., 2009, s. 531) için Britanyalı iktisatçının getirmiş olduğu çözüm yolları devreye alınmıştır.

1936 yılında John M. Keynes, yazmış olduğu "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" başlıklı kitapta, genel olarak ekonomideki kısa dönemli dalgalanmaları ve özelde ise 1929 Ekonomik Krizi'ni açıklamaya çalışmıştır. Keynes'in bu kitaptaki temel savunusu, mal ve hizmetlere yönelik yetersiz toplam talep nedeniyle durgunlukların ve bunalımların meydana gelebileceği olmuştur. Uzun süredir klasik liberal ekonomi teorisine karşı eleştirel bir tutumu benimseyen Keynes, bu klasik teorinin yalnızca politikaların uzun dönemli etkilerini açıklayabildiğini öne sürmüştür. Ona göre, uzun dönem, güncel olaylar için yanıltıcı bir rehberdir. Keynes, "ekonomistler bize fırtınalı mevsimlerde yalnızca fırtına çoktan geçtiğinde okyanusun düz olacağını söyleyebiliyorlarsa, kendilerine çok kolay ve çok yararsız bir görev belirlemiş olmaktadır" diyerek kısa dönemde de çözüm getirecek yöntemlere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (Mankiw, 2003, s. 729).

Keynes, çalışmasıyla iktisatçıların yanı sıra politika yapıcıları da hedeflemekteydi. Dünya ekonomileri yüksek işsizlik yaşamaktayken, kamu işlerine yönelik hükümet harcamaları da dâhil olmak üzere, toplam talebi artırmaya yönelik politikaları savunmuştur (Mankiw, 2003, s. 729). Böylesi bir yaklaşım, klasik liberal ekonomik anlayışla net zıtlıklar içermektedir. Çünkü devletin ekonomideki müdahalesini azaltmayı savunan liberalizmin aksine, Keynes, hükümetin kriz gibi gerekli durumlar söz konusu olduğunda doğrudan ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini belirtmekteydi.

Hükümetin ekonomiyi istikrara kavuşturmak için maliye politikasını (hükümet harcamalarındaki artış gibi) kullanabileceğini savunan Keynes'e göre, bir durgunluk sırasında hükümet, toplam talebi canlandırmak için altyapı projelerine yapılan harcamaları artırabilir ya da vergileri azaltabilir (Keynes, 1964). Keynes'in ortaya koymuş olduğu ve klasik ekonomik anlayıştan önemli farklılıklar içeren yeni yorum, hükümet harcamalarında artışa ve ekonomideki uygulamalarda Britanyalı iktisatçının önerilerine uygun değişikliklerin gerçekleşmesiyle sonuçlanan bir süreci başlatmıştır. Tablo 5'te bu sürecin hükümet harcamaları üzerindeki etkileri yer almaktadır.

Tablo 5: Amerika Birleşik Devletleri'nde Kamu Harcamaları-Gelirleri ve İşsizlik Oranları

Yıl	Gelir (Milyon Dolar)	Harcama (Milyon Dolar)	İşsizlik
1929	3862	3127	%3,2
1930'lar Ortalaması	4001,5	6089,6	%18,23
1940'lar Ortalaması	30158,6	47915,6	%5,23
1950'ler Ortalaması	60653,68	62288,3	%4,47
1960'lar Ortalaması	124205,8	129857,7	%4,71

Kaynak: (The White House, 2023) (Amadeo, Historical US Unemployment Rate by Year, 2022)

Tablodan anlaşılacağı üzere, hükümet harcamalarındaki artış Keynes'in görüşlerinin popülerlik kazandığını ve bununla birlikte işsizlik oranlarının düşmesi ise bu görüşlerin gerçek dünyada doğrulandığını göstermektedir. Böylesi bir sonucun ortaya çıkması, doğal olarak

birkaç on yıl boyunca liberal ekonomik anlayışın geri planda kalmasına ve devletin ekonomide daha etkin bir rol oynamasına neden olmuştur.

Keynes'in fikirlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, devletin ekonomideki daha aktif rolü, hükümet harcamalarını artırarak, mali teşvikleri kullanarak ve para politikasında değişiklikler yaparak 1929 Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yardımcı olmuştur. Bu önlemler ekonomiyi canlandırmaya, istihdam yaratmaya ve ekonomiyi durgunluktan çıkarmaya yardımcı olan talebin artmasını sağlamıştır.

Büyük Buhan ve Cumhuriyet Ekonomisi

1929'da başlayarak ekonomiyi küresel çapta olumsuz etkileyen ve Büyük Buhan olarak da bilinen ekonomik kriz, tüm dünyada şok dalgalarına yol açmış, birçok ülkeyi işsizlik, yoksulluk ve ekonomik çöküşün yıkıcı sonuçlarıyla baş başa bırakmıştır. Ancak bu karanlık senaryonun ortasında dikkate değer bir dayanıklılık ve ekonomik istikrar sergileyen Türkiye Cumhuriyeti, önemli bir istisna olarak ortaya çıkmıştır. Bu bölümde, söz konusu çalkantılı dönemde, Türk ekonomisinin kendine özgü nitelikleri incelenecek ve Türkiye'yi diğer ülkelerden ayıran yönleri ele alınarak istisnai başarı açıklanmaya çalışılacaktır.

Türkiye'nin bu süreçte gösterdiği direnci anlamak için Atatürk'ün ekonomiye yaklaşımı önemli bir ipucu vermektedir. Atatürk'e göre, siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıktan ayrı düşünülmesi mümkün değildir ve askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsun, ekonomiyle taçlandırılmadıkları müddetçe kalıcı olamamaktadır (Takım & Yılmaz, 2010, s. 551). Bu düşünce, daha kuruluşundan itibaren ekonominin Cumhuriyet için önemini ortaya koymaktadır.

Ekonomiye verilen bu denli önemin, elbette tarihsel bir süreci bulunmaktadır. Cumhuriyet, mirasçısı olduğu Osmanlı İmparatorluğu döneminden birtakım deneyimleri göz önünde bulundurmıştır. Osmanlı'nın 1910'lu yılları Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı gibi savaşlarla geçmiştir. Yapılan bu savaşlar sonucunda önemli toprak kayıpları ve yenilgiler gerçekleşmiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında, Osmanlı Devleti ve İngiltere'nin başını çektiği müttefik devletler arasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, buna ek olarak Sevr Antlaşması'nın içerdiği hükümler, ekonomi konusundaki aşırı hassasiyetin temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nda Osmanlı'ya ait olan liman, demiryolları, kömür ve petrol kaynakları İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılmış; Sevr Antlaşması'nda ise Osmanlı'nın borçları, bütçesi ve para politikasında söz konusu devletler yetkili kılınmıştır (Erim, 1953, s. 521-606). Bu durum ise ekonomi ve bağımsızlık arasındaki ilişkiyi gösterirken, aynı zamanda, gösterilen hassasiyetin de belli bir temele dayandığını ortaya koymaktadır.

Antlaşmalara ek olarak Osmanlı'nın sanayi gelişmişliği açısından geri kalması da ekonomiye özel bir önem verilmesini gerekli kılmıştır. GSMH açısından bakıldığında 1907'de sanayinin payı %10,1 iken, 1913 yılında %11,5 olmuştur (Doster, 2020, s. 13). 1914 yılı incelendiğindeyse, sanayinin %12,4 oranında bir paya sahip olduğu görülmüştür (Şahin, 2012, s. 8). Değinen veriler, Osmanlı'nın bu anlamda geride kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla da yeni kurulan devletin ekonomik yapısının daha sağlam bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Bu gereklilik kapsamında, ilk yapılanlardan biri İzmir İktisat Kongresi'ni toplamak olmuştur. 1922'de İktisat Nezareti tarafından, taşra makamlarına, İzmir'de yapılacak olan iktisat kongresi hakkında bilgi veren bir genelge yayımlanmıştır. Bu etkinlik için yeterli hazırlıkların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Kongreye katılacak delegelerin seçimi, mesleki uzmanlıklara dayanmıştır. İlk, temsil edilme altı kategori olarak planlanmış ancak

daha sonra işçiler, tüccarlar, çiftçiler ve sanayiciler olmak üzere dörde indirilmiştir (Boratav, 2006, s. 39).

Kongrenin sonunda, alınan kararlar oy birliğiyle kabul edilmiş ve “Misak-ı İktisadi” olarak adlandırılmıştır (Karaman, 2020, s. 74). Misak-ı İktisadi’nin bazı kararlarına bakıldığında, 4. maddede ithal ikameciliğe bir vurgu olarak Türk halkının, tükettiği malı mümkün olduğunca kendisinin üreteceği belirtilmiş; 9. Maddede Türkiye’nin yabancı sermayeye açık olduğu ancak bunun yalnızca Türk kanunlarına uyulduğu sürece geçerli olacağı ortaya konmuş; 10. maddeye gelindiğindeyse Türklerin işlerde tekel istemediği vurgulanmıştır (Tokgöz, 2023). Kongrede kabul edilen maddelerden, Cumhuriyet’in genel olarak liberal ekonomiyi benimseyen bir karakterle işe başlayacağı anlaşılmaktadır.

Ancak liberal politikalara yönelik bir istek Kongre’de belirtilmişse de bu dönemde ekonomi bakanlığı yapmakta olan Esat Bozkurt, Türkiye’de uygulanacak ekonomi politikasının “Yeni Türkiye İktisat Mektebi” denilen bir ekole bağlı olacağını belirtmiştir. Adı geçen ekol Türkiye’ye özgüdür ve klasik liberal ekonominin yaklaşımlarından bazı farklılıklar içermektedir. Türkiye, kendi gereksinimlerine uygun olan diğer ekonomik sistemlerden faydalanarak karma bir ekonomik sistem oluşturacaktır. Ekonomik girişimlerde özel sektöre öncelik verilse de klasik liberal uygulamalardan farklı olarak devletin ekonomide bir rol üstleneceği ortaya konmuştur. Devlet, bu yapıda özel sektörle birlikte girişimci olarak faaliyet gösterecektir. Bu sebeple, devlet ekonomide öncü bir rol oynayacaktır (Ayçiçek, 2020, s. 22).

1920’li yılların ilk yarısında açıklanan bu politikalar Türkiye Cumhuriyeti’nin Büyük Buhran’dan Batılı gelişmiş devletlere nazaran daha az etkilenmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Çünkü ekonominin kendi kendine dengeye geleceğine duyulan büyük güven nedeniyle, söz konusu ülkeler ekonomide serbestliğe büyük önem vermiş, devleti ekonomik alandan çekmiş ve bu nedenle sistem 1929 Krizi’ne hazırlıksız yakalanmıştır. Aynı zamanda da yeterli müdahaleyi yapmakta gecikmiştir. Buna karşılık, aşağıda değinileceği üzere, Cumhuriyet’in ekonomik krizden önce tecrübe etmeye başladığı politikalar, rakamlara da yansımış ve Türkiye ekonomideki depresyon döneminden daha az hasarla çıkmıştır. Tablo 6, bu rakamlardan işsizlik oranlarını göstermektedir.

Tablo 6: Türkiye’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde İşsizlik Oranları

Yıl	Türkiye	ABD
1929	%3,2	%3,2
1930	%3,2	%8,7
1931	%4,5	%15,9
1932	%4,5	%23,6
1933	%3,9	%24,9
1934	%3,2	%21,7
1935	%3,3	%20,1
1936	%2,9	%16,9

Kaynak: (Amadeo, Historical US Unemployment Rate by Year, 2022) (Kafkas, 2014, s. 70)

Tablo 6’nın ortaya koymuş olduğu üzere, 1929 yılından 1930 yılına gelindiğinde Türkiye’de işsizlik oranı aynı kalırken, ABD’de yaklaşık %172 oranında bir artış gerçekleşmiştir. 1930-1931 arasında Türkiye’de %40,62 ABD’de %82,75’lik bir artış meydana gelmiştir. 1931-1932 arasında Türkiye’de işsizlik oranında bir artış gerçekleşmezken, ABD’de işsizlik %48,46 artmıştır. 1933 yılında Türkiye’de işsizlik %13,3 azalırken, ABD’de artış

sürmüş ve değişim oranı %5,5 olmuştur. 1934 yılında ise işsizlik ABD’de de düşmeye başlamış ve %12,85’lik bir azalış görülmüştür. Ancak bu düzeyler hâlâ kriz öncesi düzeylerin çok üstündedir. 1936 yılına bakıldığında Türkiye’deki işsizlik oranları kriz öncesinin bile altına düşmüş, buna karşılık ABD’deki işsizlik oranlarında düşüş sürse bile 1929’daki düzeyler henüz yakalanamamıştır. ABD ile benzer bir süreç, gelişmiş diğer ülkelerde de gözlemlenmiştir.

Bütün bunlar dikkate alındığında ortaya Cumhuriyet’in ekonomik krize karşı gösterdiği başarılı direnç çıkmaktadır. Türkiye, gelişmiş birçok ülkeye göre daha hızlı bir şekilde toparlanmış ve hatta işsizlik oranlarını kriz öncesi seviyenin bile altına düşürmüştür. Söz konusu durum, önemli ölçüde Türkiye’nin izlediği ve klasik liberal ekonomiden farklı olan ekonomi politikalarına dayanmaktadır. Çünkü Cumhuriyet, ülkenin yalnızca özel sektöre ve uzun dönemde her şeyin kendiliğinden dengeleneceğine dair inancın sorunları çözmede yetersiz kalacağına farkına daha önceden varmıştır. Keynes’in ünlü çalışması 1936 yılında yayımlandığında ABD ve diğer gelişmiş ülkeler ekonomik sorunların ağır etkilerini yaşarken, Türkiye çoktan işsizlik oranları açısından bunalımın öncesindeki düzeylerden daha iyi bir noktaya gelerek uyguladığı modelin başarısını göstermiştir.

Cumhuriyet’i kuran ve ekonomiye büyük önem veren, başta Atatürk olmak üzere, liderler, ekonomik alanda da sanayileşmeyi her şeyin üzerinde tutmuşlardır. Ekonominin tüm sektörlerinde kalkınmanın değerini kabul etseler de sanayileşmeyi en önemli faktör olarak görmüşlerdir. Onlara göre, sanayileşme olmadan ekonomik ilerleme mümkün değildir. Çünkü yalnızca tarımsal ve maden kaynaklarının üretimine dayanıp endüstriyel gelişmeyi ihmal etmenin, ülkeyi Osmanlı döneminde karşılaşılan zorluklara benzer şekilde, ciddi ekonomik sonuçlara maruz bırakacağı kabul edilmiştir. Bu nedenle de Atatürk, sanayileşmenin vatani savunmakla eşit öneme sahip olduğunu belirtmiştir (Şahin, 2012, s. 30-31). Sanayiye verilen bu önem neticesinde birçok işletme devletleştirilmiştir (Kayra, 2020, s. 125). Uygulanmakta olan bu politikanın sonuçları işsizlik oranlarına olumlu olarak yansıdığı gibi, kişi başı GSYH miktarlarına da yansımıştır. Söz konusu durum Tablo 7 üzerindeki verilerle gösterilmiştir.

Tablo 7: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde Kişi Başı GSYH (ABD Doları)

Yıl	Türkiye	ABD
1929	1265	10453
1930	1311	9490
1931	1375	8864
1932	1279	7525
1933	1434	7270
1934	1452	7876
1935	1468	8850
1936	1727	9718

Kaynak: (Groningen Growth and Development Centre, 2022)

Tabloda yer alan kişi başı GSYH miktarları göz önünde tutulduğunda, 1929’dan 1931 yılına kadar Türkiye’de %8,69’luk artış, ABD’de ise %15,20’lik bir azalış gerçekleşmiştir. 1931-1932 yılları arasında Türkiye’de %6,98 ABD’de %15,10 azalış görülmüştür. Türkiye’nin kişi başı GSYH’sinde bu süreçteki tek azalış da 1932’de meydana gelmiştir ancak bu azalış, ABD’dekinin aksine, Türkiye’de kriz öncesi düzeylerin altına düşüşe yol açmamıştır. Buna rağmen ABD sürekli kriz öncesi GSYH’den daha düşük bir noktada kalmıştır. 1936 yılına gelindiğinde, işsizlik oranlarında görülenin bir benzeri yaşanmış ve Türkiye ekonomik

depresyonun öncesinden daha iyi bir konuma gelirken, ABD ise henüz Büyük Buhran öncesindeki GSYH'yi bile sağlayamamıştır.

Sonuç

1929 Ekonomik Krizi'ne karşı Türkiye'nin ekonomik başarısının analizi, Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyoner liderliğindeki Cumhuriyet'in ekonomi politikalarının başarılarını ve etkinliğini ortaya koymaktadır. Türkiye, proaktif yaklaşımlar benimseyerek 1929 Buhranı'nın yıkıcı etkilerine dayanabilmiş ve bu anlamda örnek bir ülke olarak ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet'in ekonomi politikalarının benzersizliği, klasik liberal ekonomi anlayışını benimseyen ülkelerden farklı olarak ekonomiyi şekillendirmede devletin rolüne verilen önemden kaynaklanmaktadır. Atatürk ve Cumhuriyet, ciddi bir kriz karşısında yalnızca özel sektöre güvenmenin ve ekonominin doğal olarak düzelmesini beklemenin yetersiz olacağını kabul ederek Keynes'ten daha önce ekonomi ilkelerini ortaya koymuş ve devlet müdahalesini, sanayileşmeyi, planlamayı vurgulayan politikalar uygulamıştır.

Kriz sırasında Türkiye'nin ekonomi politikalarının başarısı, işsizlik oranlarındaki kayda değer düşüş ve kişi başına düşen GSYİH'deki artışta açık bir biçimde görülmüştür. Cumhuriyet, hedeflenen sanayi girişimleri, altyapı yatırımları yoluyla ekonomik istikrarı, istihdam yaratmayı ve kendi kendine yeterliliği teşvik etmiştir. Bu önlemler, Türkiye'nin ekonomik büyümesinin ekonomik krizden daha az etkilenmesini ve hızlı bir şekilde toparlanmayı kolaylaştırmıştır.

Atatürk'ün ve Cumhuriyet'in benimsediği yaklaşımlar, bu zorlu dönemde Türkiye'nin ekonomi politikalarına yön vermede çok önemli bir rol oynamıştır. Bu ileri görüşlü yaklaşım, planlı bir uygulamayla birleşerek ekonomik dayanıklılığın olduğu bir ortam oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Önceki dönemlerden çıkarılan dersler de Türkiye'nin küresel ekonomik krizin yaşandığı bir ortamda önemli bir aktör olarak dikkat çekmesini mümkün kılmıştır.

Türkiye, geleneksel ekonomik yaklaşımları ülke koşullarını göz önünde bulundurarak yorumlamış ve krizin etkilerini hafifletmede bu yaklaşımın başarılarını sergileyebilme imkânına kavuşmuştur. Cumhuriyet'in bu başarısı düşünüldüğünde, söz konusu sonucun tesadüf olmadığı ortaya çıkmaktadır. Başarının temelinde stratejik karar verme, uzun vadeli planlama gibi ilkeler bulunmaktadır. Bu nedenle de Türkiye'nin hikâyesi, zorlu ekonomik dönemlerden geçen ülkeler için bir ilham kaynağı ve değerli bir vaka çalışması olarak hizmet etmekte, aynı zamanda da Atatürk'ün vizyoner liderliğinin ve Cumhuriyet'in proaktif ekonomi politikalarının önemini vurgulamaktadır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty* (1. b.). New York: Crown Publishers.
- Amadeo, K. (2022, Aralık 6). *Historical us unemployment rate by year*. Mayıs 31, 2023 tarihinde The Balance: <https://www.thebalancemoney.com/unemployment-rate-by-year-3305506> adresinden alındı
- Amadeo, K. (2022, Mayıs 26). *U.S. gdp by year, compared to recessions and events*. Mayıs 31, 2023 tarihinde The Balance: <https://www.thebalancemoney.com/us-gdp-by-year-3305543> adresinden alındı
- Amadeo, K. (2023, Ocak 18). *US national debt by year*. Mayıs 31, 2023 tarihinde The Balance: <https://www.thebalancemoney.com/national-debt-by-year-compared-to-gdp-and-major-events-3306287> adresinden alındı
- Ayçiçek, R. (2020). *Mahmut Esat Bozkurt*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Bhagwati, J. (2004). *In defense of globalization*. New York: Oxford University Press.

- Boratav, K. (2006). *Türkiye'de devletçilik* (2. baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Borio, C., Erdem, M., Filardo, A., & Hofmann, B. (2015). The costs of deflations: a historical perspective. *BIS Quarterly Review*, *Mart 2015*, 31-54. https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1503e.htm adresinden alındı
- Crafts, N., & Fearon, P. (2010). Lessons from the 1930s great depression. *Oxford Review of Economic Policy*, *26*(3), 285-317. <https://www.jstor.org/stable/43664566> adresinden alındı
- Diamond Jr., A. M. (2009). Schumpeter vs. Keynes: "in the long run not all of us are dead. *Journal of the History of Economic Thought*, *31*(4), 531-541. <http://www.artdiamond.com/DiamondPDFs/SchumpKeynesJHETpublished.pdf> adresinden alındı
- Doster, B. (2020). Cumhuriyetin iktisattaki anlamı: devletçilik, halkçılık, planlama. N. Azakoğlu (Ed.) içinde, *Cumhuriyet'in ekonomi politiği: devletçilik, halkçılık, planlama, kalkınma*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Eichengreen, B., & Hatton, T. J. (1988). Interwar unemployment in international perspective: an overview. B. Eichengreen, & T. J. Hatton (Ed.) içinde, *Interwar unemployment in international perspective*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Erim, N. (1953). *Devletlerarası hukuku ve siyasi tarih metinleri* (Cilt 1). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Federal Reserve Bank of Minneapolis. (2023). *Consumer price index*. Mayıs 31, 2023 tarihinde Federal Reserve Bank of Minneapolis: <https://www.minneapolisfed.org/about-us/monetary-policy/inflation-calculator/consumer-price-index-1913-> adresinden alındı
- Groningen Growth and Development Centre. (2022, Mayıs 23). *Maddison Project Database 2018*. Haziran 7, 2023 tarihinde University of Groningen: <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2018> adresinden alındı
- Kafkas, E. T. (2014). *Avrupa birliği işsizlikle mücadele stratejisi ışığında türkiye için işsizlik sorununda yeni bir paradigma: Çalışma kredisi*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Karaman, S. (2020). Kemalist kalkınma. N. Azakoğlu (Ed.) içinde, *Cumhuriyetin ekonomi politiği: Devletçilik, halkçılık, planlama, kalkınma*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Kayra, C. (2020). Cumhuriyet ekonomisinin öyküsü: devletçilik – altın yıllar – bozkırdaki mucize. N. Azakoğlu (Ed.) içinde, *Cumhuriyet'in ekonomi politiği: Devletçilik, halkçılık, planlama, kalkınma*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Keynes, J. M. (1964). *The general theory of employment, interest, and money* (1. baskı). Florida: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2005). *Manias, panics, and crashes: A history of financial crises* (5. baskı). New Jersey: Wiley.
- Mankiw, G. N. (2003). *Principles of economics* (3. baskı). Ohio: South-Western.
- Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). The aftermath of financial crises. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, *99*(2), 466-472.
- Şahin, H. (2012). *Türkiye ekonomisi* (12. baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Takım, A., & Yılmaz, E. (2010). Economic policy during Atatürk's era in Turkey (1923-1938). *African Journal of Business Management*, *4*(4), 549-554.
- The White House. (2023). *Historical tables*. Haziran 3, 2023 tarihinde The White House Office of Management and Budget: <https://www.whitehouse.gov/omb/budget/historical-tables/> adresinden alındı

-
- Tokgöz, E. (2023). *Türkiye iktisat kongresi*. Haziran 5, 2023 tarihinde Atatürk Ansiklopedisi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turkiye-iktisat-kongresi/> adresinden alındı
- U. S. Bureau of Economic Analysis. (2023, Mart 30). *Real gross private domestic investment*. Mayıs 31, 2023 tarihinde FRED: <https://fred.stlouisfed.org/series/A006RL1A225NBEA> adresinden alındı
-